

دائرة المعارف بزرگ اسلامی

www.ketab.ir

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی سازمانی فرهنگی - پژوهشی است که به منظور تدوین و انتشار دائرة المعارفهای اسلامی، علمی، تخصصی و دیگر مراجع علمی در اسفند ۱۳۶۲ در تهران تأسیس شده است. نخستین اثر پژوهشی این مرکز، دائرة المعارف بزرگ اسلامی است که به سه زبان فارسی، عربی و انگلیسی منتشر می شود. دانشنامه فرهنگ مردم ایران، که دائرة المعارف علمی و جهانی است، دومین اثر پژوهشی این مرکز است. سومین اثر دانشنامه فرهنگ مردم ایران، و چهارمین اثر پژوهشی این مرکز دانشنامه تهران بزرگ است.

موسوی بجنوردی، محمد کاظم، ۱۳۲۱-، ویراستار.

دائرة المعارف بزرگ اسلامی / زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی - تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۷ -

ج: مصور (بخشی رنگی)، نقشه، جدول، نمودار.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

ص.ع. به انگلیسی:

Kazem Musavi Bojnurdi:

The Great Islamic Encyclopaedia

کتابنامه.

ج. ۲۲ (چاپ اول: ۱۳۹۴).

ISBN 978-600-6326-69-6: ۷۰۰'۰۰۰ ریال:

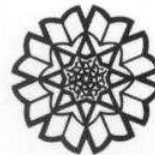
۱. اسلام-- دائرة المعارفها. ۲. دائرة المعارفها و واژه نامه ها. الف. مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی. ب. عنوان.

۲۹۷/۰۳

BP ۵ / ۷ / ۸ د ۲ ۱۳۶۷

۸۸۲-۶۸م

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۲۲

ناشر: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

چاپ اول: تهران، ۱۳۹۴ شمسی

حروف چینی: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

چاپ: شاد رنگ، صحافی: معین، لیتوگرافی: تراب زاده

نقشه ها: گیتاشناسی

تعداد: ۳۰۰۰

بها: ۷۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

شابک (دوره): ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۲۵-۰۰۴-۱

شابک (ج ۲۲): ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲۶-۶۹-۶

آدرس: تهران، نیاوران، کاشانک، صندوق پستی: ۱۹۵۷۵/۱۹۷، تلفن: ۲۲۲۹۷۶۲۶، ناشر: ۲۲۲۹۷۶۶۳

پست الکترونیک: centre@cgie.org.ir

www.cgie.org.ir

۲۸	ترکیب اعضای خانوار
۲۹	ازدواج و تشکیل خانواده
۳۰	عمومیت ازدواج
۳۲	بیوگی و طلاق
۳۴	چشم‌انداز آینده خانواده ایرانی
۳۵	VII. حقوق خانواده
۳۸	VIII. خانواده در جنوب شرقی آسیا
۳۸	ویژگیهای کلی
۳۹	زمینه اجتماعی، خانواده و تغییرات
۳۹	خانواده در بستر سنتهای فرهنگی
	IX. خانواده در آسیای مرکزی (نک: ذیل)
	X. خانواده در جوامع اسلامی دیگر (نک: ذیل)
	I. کلیات

واژه «خانواده» در فرهنگهای لغت فارسی مترادف و به معنای اهل خانه، اهل بیت، طایفه، خاندان، دوده، دودمان و تبار به کار رفته است (آندراج، تتوی، نفیسی، ذیل خاندان و خانواده). مثلاً وقتی می‌گوییم: «همه خانواده فلانی برای تشییع و خاکسپاری خواهند آمد»، یا وقتی می‌گوییم: «افراد خانواده فلانی، همه از زن و مرد و کوچک و بزرگ به مهمانی آمده‌اند»، خانواده به معنای پدر و مادر و همه فرزندان بی‌همسر و همسر دار و بچه‌های آنهاست، چه آنهایی که با والدین در یک خانه و چه آنهایی که در خانه‌های جداگانه و به صورت مستقل زندگی می‌کنند؛ و وقتی می‌گوییم: «او از خانواده استخوان‌دار، بزرگ و اصیلی است»، خانواده به معنای خاندان و دودمان به کار می‌رود. خانواده به مجموعه افرادی که با یکدیگر پیوند مشترک دارند، یا از یک اصل و ریشه‌اند، مانند خانواده زبانهای هند و اروپایی، و به تیره و نوع در گیاه‌شناسی و جانورشناسی هم گفته می‌شود (انوری، ذیل واژه، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، خانوار، فامیل).

در تداول عامه گاهی واژه «خانوار» مترادف و به معنای «خانواده» نیز به کار می‌رود که در واقع با هم یکی نیستند. فرهنگهای لغات فارسی خانوار را جمع افرادی که در یک خانه زندگی می‌کنند (معین، ذیل واژه) و واحد شمارش اعضای یک خانواده که به طور مستقل در یک محل می‌زیند (انوری، همانجا)، معنا کرده‌اند.

مرکز آمار، خانوار را افرادی که «با هم در یک اقامتگاه زندگی می‌کنند، یا یکدیگر هم‌خرج‌اند و معمولاً با هم غذا می‌خورند»، تعریف کرده و گفته است که لازم نیست «اعضای یک خانوار با یکدیگر رابطه خویشاوندی داشته باشند». مرکز آمار فردی را هم که به تنهایی زندگی می‌کند، خانوار به شمار

خانواده، گروهی از افراد که از راه پیوند زناشویی و خونی، و نیز روابط دیگر مانند فرزندخواندگی با هم در اقامتگاهی مشترک زندگی می‌کنند و کوچک‌ترین واحد اجتماعی نهادینه‌شده در جامعه را تشکیل می‌دهند. خانواده از نخستین و کهن‌ترین و بادوام‌ترین واحدهای شکل‌یافته اجتماعی در تاریخ حیات بشری است که روابط انسانی، اجتماعی و اخلاقی متقابل میان افراد آن، نمادی نیرومند از هم‌بستگی اجتماعی و اخلاقی را در جامعه نشان می‌دهد. اعضای خانواده بر اساس نوع پیوندشان از لحاظ زنی - شوهری، یا والدینی - فرزندی، یا برادری - خواهری با یکدیگر همکاری می‌کنند و حقوق و تعهدات نهادینه و شناخته‌شده‌ای را نسبت به یکدیگر بر عهده دارند. خانواده نقش و وظایف متعددی دارد که تولید نسل، گرداندن امور اقتصادی و اجتماعی خانواده و جامعه، و فرهنگ‌پذیر کردن فرزندان از راه تعلیمات عرفی مهم‌ترین آنها هستند. خانواده هم‌ویز، در فرهنگهای سنتی تعیین‌کننده زمینه فعالیتها و وظایف اعضای خود، و توزیع‌کننده نقشهایی است که آنان باید در خانواده و جامعه ایفا کنند.

فهرست

موضوع	صفحه
I. کلیات	۱
II. خانواده در ایران باستان	۶
در اسطوره‌ها و در داستان‌سراییهای شاهنامه	۷
خانواده از لحاظ تاریخی	۷
فرزندخواندگی	۷
III. خانواده در جوامع عشایری	۸
انواع خانواده	۸
پدرتباری	۹
پایگاه و نقش زنان	۱۰
مکان‌گزینی	۱۰
خانوار چندزنی	۱۱
اعتبار و اقتدار خانواده	۱۱
تقسیم کار	۱۱
IV. خانواده سنتی در روستا و شهر	۱۳
خانواده روستایی	۱۳
خانواده سنتی شهری	۱۵
تمایزها میان خانواده شهری و روستایی	۱۹
تحولات در نظام خانواده شهری	۱۹
V. شکل نوین خانواده	۲۱
VI. جمعیت‌شناسی خانواده	۲۴
ابعاد مهم خانواده	۲۵
تحولات خانواده	۲۵
خانواده گسترده	۲۶